

МЕТАМОВА “УКРАЇНСЬКОГО ЛЕКСИКОНУ К. XVIII – ПОЧ. XXI СТ.: СЛОВНИК-ІНДЕКС”

Козирєва З. Г.

zinaidakozyreva@hotmail.com

Інститут української мови НАНУ

Дата надходження 24.11.2018. Рекомендовано до друку 27.02.2019.

У статті представлено Словник-індекс як багатоджерельну та багатофункціональну інтегральну систему, яка охоплює весь лексичний і фразеологічний матеріал, вилучений з фундаментальних лексикографічних джерел (як лінгвістичних, так і енциклопедичних), опублікованих протягом останніх двох століть. Окреслено особливості формування словникової статті, порядок подання омонімів та їх тлумачення, розглянуто питання подання варіантів у межах однієї чи окремих словникових статей. Наголошено, що Словник-індекс як відкрита лексикографічна система є потужною базою для розвитку сучасної інтегральної лексикографії.

Ключові слова: словник-індекс, словникова стаття, реєстрова одиниця, омонімія, лінгвістична варіативність.

The article analyses Index Dictionary as a multiple sourced and multiple function integrated system which covers the whole lexical and phraseological content basing on fundamental lexicographic sources (both philological and some encyclopedic ones) during the course of two past centuries. The index dictionary contains a list of words that are included in most authoritative and commonly used lexicographic sources, which names are given in abbreviations. The article outlines the features of formation of a dictionary entry, order of presentation and interpretation of homonyms; the question of submitting variants within one or separate vocabulary articles. The Index Dictionary as a normative reference source is based on the rules of modern Ukrainian spelling, although it reflects the vocabulary of the Ukrainian language over a long period of time, including a significant amount of Ukrainian vocabulary that is not part of the modern Ukrainian literary language. The basic parameters of system relations between words and their meanings are also outlined. The Index Dictionary is an open lexicographical system and a strong base for the development of the modern integrated lexicography.

Key words: The Index Dictionary, dictionary entry, registry item, homonymy, linguistic variation, integrated lexicography.

Створений у відділі лексикології, лексикографії та структурно-математичної лінгвістики Інституту української мови НАН України “Український лексикон к. XVIII – поч. XXI ст.: словник-індекс” (далі – УЛ) – багатоджерельна та багатофункціональна інтегральна система, яка у вітчизняній лексикографії не має аналогів. УЛ покликаний забезпечити дослідників, перед якими постають нормотворчі завдання, об’єктивними даними про словниковий склад мови та його лексикографічне опрацювання. Метамова словників різних епох, охоплених УЛ, засвідчує перспективність системного опрацювання лексикографічних параметрів у єдиній інтегральній системі. В УЛ інтегровано реєстри 18 авторитетних словників і відтворено історію утвердження кожного слова в системі мови, а також напрями її лексикографічної кодифікації. Основу Словника-індексу становить реєстр тлумачного Словника української мови в 11 т. (1970 – 1980). Нижня межа лексикографічного відтворення історії слів української мови к. XVIII – поч. XXI ст. – Словник української мови П. Білецького-Носенка, укладений на початку XIX ст. Лексичний склад сучасної української мови відтворений в УЛ Українським орфографічним словником (за ред. В. Скляренка). Інноваційна лексика представлена словником нових слів та значень Л. Туровської та Л. Василькової. Запозичення відбиті словником іншомовних слів О. С. Мельничука. Новітня іншомовна лексика представлена Сучасним словником іншомовних

слів, укладеним О. Скопненком та Т. Цимбалюк-Скопненко і словником Нових слів та значень (укладачі Л. Туровська, Л. Василькова). Вагоме місце посідають перекладні та тлумачно-перекладні словники, зокрема Словарь української мови Б. Грінченка, Українсько-англійський словник К. Андрусича і Я. Кретт, Малорусько-німецький словник З. Кузеля та Я. Рудницького та ін. Залучено матеріали енциклопедичних словників.

Специфіка роботи над УЛ полягала в необхідності збалансувати загальні лексикографічні проблеми із завданнями Словника-індексу як особливого лексикографічного жанру, тобто напрацювати єдину систему подання лексичних одиниць у Словнику-індексі і водночас зберегти принципи їх лексикографічного оформлення в кожному із словників-джерел.

За структурою словник універсальний: містить інформацію про лексичні та акцентуаційні властивості слова, його частиномовну належність, наявність варіантів та дублетів тощо. Кожен словник в УЛ має відповідне позначення (індекс) як маркер хронологічної фіксації слова і механізм визначення ядра мови, групи найдавнішої та нової й актуалізованої лексики. УЛ містить основні параметри системних відношень слів та їхніх значень (частиномовні, синонімічні, варіативні, дериваційні тощо). В УЛ міститься інформація про час першої лексикографічної фіксації слів, омонімію, наявність варіантів (правописних чи акцентуаційних), унаочнено шляхи запозичення та асиміляції іншомовної лексики, окреслено динаміку мови та мовних норм тощо. Нижче подано стислий фрагмент алфавітно розташованих слів в УЛ, супроводжуваних низкою індексів, та структурними і функціональними маркерами:

на*вичка ім. ж. СУМ Орф ОЕ Гол УНС (*при на*вик і окр.*) УАС УРС УРЕ (мн.) УРЕС (мс)
 нави*чка Ж Гр
на*виш присл. Ж
навишу*кувати дієсл. док. Орф-9 Гр УАС
нави*щка ім. ж. (натяк, нагадування) БН
навіва*ння ім. с. СУМ Орф ОЕ УРС
на-ві*ват [присл.] (*тільки в ССС: на-ві*ват стріля*ти “салютувати”*) Ж
навіва*ти дієсл. недок. СУМ Орф ОЕ Ж Гр УНС УАС УРС
навіва*тися дієсл. недок. СУМ УРС
наві*вши [дієприсл.] Гол (*при наве*сти**)
навіга*тор ім. ч. СУМ Орф ОЕ УРС
 навіга*тор УАС
навіга*торний прикм. Орф-9
навігаці*йний прикм. СУМ Орф ОЕ УРС УРЕ~ УРЕС~
 навігаці*йний Гол УНС УАС (*при навіга*тор*)
навігаці*йно-геофізи*чний прикм. Орф-94 Орф-9
навігаці*йно-обчи*словальний прикм. Орф-94 Орф-9
навіга*ція ім. ж. СУМ Орф ОЕ УРС СІС ССІС УРЕ2 (і ~) УРЕС2 (і ~)
 навіга*ція Гол УНС УАС (*при навіга*тор*)
навігра*ф ім. ч. Орф ОЕ УРС СІС
на*від СУМ Ж² УНС УАС
на*від¹ ім. ч. (вказівка, порада) СУМ (*заст.*) Ж Гр УНС УАС
на*від² ім. ч. (відвідини, візит) Ж
наві*данє ім. с. Ж
наві*даний [дієприкм., прикм.] Орф ОЕ
наві*дати дієсл. док. СУМ (*при наві*дувати*) Орф Ж Гр (мс) Гол УНС УАС (мс) УРС (мс)
наві*датися дієсл. док. СУМ (*при наві*дуватися*) Орф ОЕ Ж (*при наві*дати і наві*дуватися*)
 Гр (*при наві*дуватися*) УНС (*при наві*дати*) УАС (мс) УРС (*при наві*дуватися*)
наві*дач ім. ч. УНС

навіда*ч УАС

наві*дачка ім. ж. УНС (при наві*дач)

навіда*чка УАС (при навіда*ч)

на-відва*жне присл. Ж

на-ві*двечер присл. Ж

наві*двечір присл. Гр

навідворі*т присл. Гр

навідворі*т, навідворо*т УНС УАС

на-ві*дворіть, на-ві*дворо*т Ж

навідворо*т див. **навідворі*т**.

Власне словникова стаття складається: у лівій частині – із слова (його еквівалента), позначеного наголосом (у статті як знак наголосу використано знак*), з граматичною характеристикою, у необхідних випадках – із семантичними поясненнями та стилістичною характеристикою (за варіативності слова такі характеристики можуть бути і в правій частині), у правій частині – з переліку словників, у яких зафіксоване це слово:

іди*лія ім. ж. СУМ Орф ОЕ Гол УНС УАС УРС СІС ССІС УРЕ УРЕС

іди*лля УАС (при іди*лія)

калі*чка ім. ч. і ж. СУМ Орф ОЕ Ж (при калі*ка) Гр (при калі*ка; діал.) УАС УРС

ледащи*ця ім. 1. ж. (ледарка) СУМ Орф ОЕ Гол УНС УАС (при леда*щий) УРС (розм.)

леда*щиця* Ж

2. ч. і ж. (безпутна людина) СУМ (при ледащи*ця) БН Гр

Позначка *незм. як означ.*, окрім позначки *прикм. незм.*, вказує на вживання слова у функції неузгодженого означення:

люкс⁵ [*незм. як означ.*] (тільки в ССС: **каю*та люкс**) Орф-94 Орф-9

Ремарки *мн. і у мн.* супроводжують іменники: *мн.* (якщо при реєстровій формі множини іменників-джерел форма однини взагалі відсутня) і *у мн.* (якщо форма однини наявна при заголовній формі множини).

Слова в Словнику-індексі не витлумачені, за винятком тих випадків, коли таке тлумачення необхідне. Стислими семантичними поясненнями в дужках супроводжені лише ті слова, що потребують пояснення, тобто якщо поряд або поблизу розташовані слова:

1) однакові за написанням, але з різним наголосом (омографи):

ма*ца ім. ж. (у друкарстві) Орф-75 УРС ССІС

маца* ім. ж. (обрядовий хліб) СУМ Орф ОЕ Гр Гол УАС УРС ССІС

ма*ца Ж

ма*ца* УНС

2) слова мають різні значення і одне з них зафіксоване у формі однини, а друге – у формі множини:

кура*нт ім. ч. (товкачик) Орф УРС СІС ССІС

кура*нта ім. ж. (танець) Орф СІС

кура*нти ім. мн. (годинник) СУМ Орф УАС УРС СІС ССІС УРЕ УРЕС

3) якщо загальний іменник може сприйматися як власна назва:

івано*к ім. ч. (рослина) Гр

4) якщо у формі множини наведене одне (кілька) із значень полісемічного слова, цю форму подано окремо зі стислою семантичною або стилістичною ремаркою:

кра*пля ім. ж. 1. СУМ Орф ОЕ БН (при кро*пля і окр.) Ж Гр Гол УНС УАС УРС (у мн.) УРЕ

2. мн. кра*плі (лікувальні) СУМ (при кра*пля) УРС

та при потребі в деяких інших випадках, наприклад: неоднакові за значенням, але близькі за звучанням слова різного роду: **міма*нс** ім. ч. (мімічний ансамбль) і **міма*нса** ім. ж. (одна

із систем індійської філософії); близькі за звучанням слова, які різняться лише однією літерою: **лагу*н** *ім. ч.* (ємність) і **лагу*н** *ім. ч.* (стовбур дерева); близькі за звучанням назви у формі множини з різних сфер ужитку: **мікроспори*ди** *ім. мн.* (алергічні висипи при мікроспорії) і **мікроспори*дії** *ім. мн.* (тип безхребетних тварин); за різного наголошування в тлумачних і орфографічних джерелах, коли в останніх важко стверджувати, що це те саме слово: **кремена*** *ім. ж.* (бот.: блокопитник) і (варіант) **креме*на**; при назвах, що пишуться з великої і малої літери: **кобза*р** (музикант) і **Кобзар** (про Т. Г. Шевченка); при діалектному слові, особливо якщо воно у словниковій статті фіксується як в однині, так і в множині: **кре*плики** *ім. мн.* (пиріжки) і (діал.) **кре*плик**; різні за значенням слова з подвоєнням приголосних: **каре*та** *ім. ж.* (повіз) і **каре*тта** *ім. ж.* (черепашка); близькі за звучанням спільнокореневі слова: **козаче*нко** *ім. ч.* (син козака) і **коза*че*нько** (*пестл. до коза*к*) і т. ін.

При рестрових одиницях Словника-індексу подано вказівку на належність до певної частини мови згідно з традиційною десятичленною класифікацією частин мови (*ім., прикм., числ., займ., дієсл., присл., прийм., спол., част., виг.*), а також до таких лексико-граматичних категорій, як предикатив (*пред.*), вставні слова (*вст. сл.*) та дієприкметники (*дієприкм.*) і дієприслівники (*дієприсл.*). Позначка *числ.* супроводжує також порядкові числівники / прикметники. Граматична належність слова визначається за поданими в словнику при слові граматичними позначками і на підставі даних, зафіксованих у вступних статтях до словників.

Виділені у Словнику омоніми пронумеровано надрядковими арабськими цифрами. Кількість омонімів, представлених у кожному із словників-джерел, позначено також цифрою праворуч над індексом словника у зведеному рядку омонімії:

ла*ска СУМ² Орф² ОЕ² БН² Ж Гр Гол УНС УАС УРС²

ла*ска¹ *ім. ж.* (пещення) СУМ Орф ОЕ БН Ж Гр Гол УНС (*при ла*сий*) УАС УРС

ла*ска² *ім. ж.* (тварина) СУМ Орф ОЕ БН (*при ла*сица*) Гр УАС УРС УРЕ УРЕС

Значення омонімів стисло розкрито. Словники-джерела зазначено при кожному з омонімів.

Курсивом подано індекси словників-джерел, значення слів яких невідоме:

імпост¹ *ім. ч.* (камінь у підпорі) Орф-94 Орф-9 СІС ССІС УРЕС

нмпост Орф-75 УРЕ

Індекси словників-джерел, у яких омонімічні слова не мають спеціальної позначки омонімів, але подані в окремих статтях (напр., Орф-75, БН), оформлено за загальними правилами омонімії.

Оскільки порядок омонімів у різних словниках різний, у Словнику-індексі прийнято вільний порядок омонімів: якщо у словнику-джерелі слово оформлене як омонім, але порядок розташування омонімів не відповідає такому в словнику-джерелі, який визнано основним, у такому разі індекс джерела поставлено біля відповідних омонімів за значенням.

Як омоніми, але без зведеного рядка, представлено слова, які мають однакове оформлення, але різні значення в різних словниках:

інспіра*ція¹ *ім. ж.* (намова, підбурювання) СУМ (*книжн.*) Орф Гол УАС (*при інспіра*тор*) УРС СІС

інспіра*ція² *ім. ж.* (мед.) УРС СІС ССІС УРЕ

Засвідчене у Словнику-індексі виразне функціонування варіативності виявляється як варіативність власне мовних одиниць і як варіативність правописних кодексів. У Словнику-індексі варіанти слова подано як у межах однієї статті, так і окремо. У межах однієї статті наведено: акцентуаційні варіанти (як одне слово з подвійним наголошуванням або як два окремі залежно від подання їх у словнику-джерелі, обраному для цього слова як основний: **заболонний**, **мабу́ть**); фонетичні варіанти (тільки із вказівкою на протяжність звука: **ме виг. ... ме-е**); орфографічні варіанти, які мають відмінності в написанні, не зумовлені відмінностями у вимові (з написаннями з великої і малої літер або великими і малими літерами, з дефісом і окремо, з подвоєнням і не подвоєнням літер: **іванофранківець** і **івано-франківець**; **ін-фоліо**

і ін фоліо; інтермецо і інтермецо); комбіновані (орфографічно-акцентуаційні, орфографічно-морфологічні) варіанти: **ку-ку*і ку*ку і ку*ку* і куку***; орфоепічні варіанти: **мигла і мигла**; фонетико-орфографічні варіанти (пов'язані переважно з наявністю різних редакцій українського правопису): **братик – братік, нацист – націст, агрус - агрус**; морфологічні варіанти: **корисність і користність, контрастний і контрастний**; варіанти іменників з тією самою вихідною формою, але які належать до різних родів і чисел (**собака ім. ч. і рідше жс., коняка ім. ч. і жс., кенгуру ім. невідм., ч. і жс.**); з відмінюванням за парадигмами різних родів (**фальш ім. жс. і ч.**); комбіновані (морфолого-акцентуаційні) варіанти (**ку*жіль ім. ч. і кужі*ль жс.**).

Вертикально упорядкована система варіантів у формі додаткових рядків під реестровим словом кожної словникової статті відтворює асимілятивну історію лексичних одиниць упродовж віків:

ідолопокло*нство ім. с. Орф ОЕ УНС (*при* ідолопокло*нний) УРС
і*долопокло*нство УАС (*при* і*долопокло*нний)
 ідолопокло*нство Ж
 идолопокло*нство Гр.

Вертикально впорядковані також прикметники, які в словниках-джерелах у заголовній або іншій позиції виступають у формі інших родів або у формі множини:

кі*тна *прикм. жс.* СУМ Орф-75 Орф-9 ОЕ УРС
 кітна* Ж (*при* кітни*й) Гр (*тс*) УАС
 кітни*й ч. Ж Гр
 кітна Орф-94

У додатковій позиції дієслівних статей можуть також наводитися форми наказового способу в значенні вигуку:

вита*ти² *дієсл. недок.* (вітати¹) СУМ Орф Ж Гр Гол
нак. вита*й (як привітання або запрошення) Ж

У розгалуженій системі умовних позначень для граматичної та ін. характеристик слів у Словнику-індексі є:

а) *див.*, за допомогою якого подано відсилання: граматичних форм слова, наведених у додатковій позиції, до його вихідної форми (глибше *див.* глибоко); одного з похідних значень слова до реестрового значення, якщо похідне стало належати до іншого лексико-граматичного розряду і формою відрізняється від вихідного (було *див.* бути);

б) маркери *при* та *при і окр.* зв'язують компоненти словотвірних рядів у структурі УЛ і засвідчують дериваційні властивості слів:

кра*щий *прикм. вищ. ст.* СУМ (*при* гарний і *окр.*) Орф Гр Гол
вст. сл. **здає*ться** СУМ (*при* здава*тися)

в) маркер *тільки в ССС* уживається при словах, що в словниках-джерелах наводяться тільки в одній граматичній формі у складі стійких сполучень: **не*забудь** (*тільки в ССС: див.* на не*забудь СУМ (*заст.*) Гр Гол УАС УРС (*тс*), **байдики** (*тільки в ССС: байдики бити*) СУМ (*при* байдики, -ів) Орф Гр (*тс*);

г) друга граматична позначка із сполучником **і** супроводжує індекс словника, в якому характеристика слова ширша, ніж в інших джерелах:

навпаки* *присл., [вст. сл., част., прийм.]* СУМ (*і вст. сл., част., прийм.*) Орф ОЕ БН Ж (*при* навпа*к; *і прийм.*) Гр (*при* навпа*к) Гол УНС (*тс*) УАС (*тс*) УРС (*і вст. сл.*)

крізь *прийм., [присл.]* СУМ ВТС Орф ВЗОС ОЕ БН (*і присл.*) Ж Гр Гол УНС УАС УРС

г) якщо яка-небудь форма слова представлена самостійною статтею, у такому разі вона представлена в додатковій позиції під основною формою з відповідною позначкою:

кум¹ *і. ім. ч.* СУМ Орф ОЕ Ж Гр Гол УНС УАС УРС
кл. ку*ме і куме* БН

кума* *ім. ж.* СУМ Орф ОЕ Ж (*при* кум) Гр Я УНС (*тс*) УАС УРС

кл. ку*мо і кумо* БН

д) зафіксовані в словниках-джерелах короткі форми прикметників наводяться звичайно при відповідних повних формах (за відсутності відповідної форми коротка форма прикметника дається самостійно), пор.:

молоди*й 1. *прикм., [прис.]* СУМ (*і присудк. сл.*) Орф ОЕ БН Ж Гр Гол УНС (*при* молоде*ць) УАС УРС УРЕ₂ УРЕС

кор. мо*лод СУМ (*при* молоди*й; *рідко., нар.-поет.*) Гол УАС

вла*стен *прикм. кор.* СУМ Орф ОЕ Ж УРС

е) цифра справа внизу при індексі джерела позначає кількість словникових статей:

лі*гній *прикм. (до* лі*то) СУМ Орф ОЕ Гр Гол УНС УАС УРС УРЕ₂ УРЕС₂.

Квадратні дужки [...], у яких подано:

а) граматичну характеристику реєстрової одиниці, відсутню взагалі або здебільшого в словникових джерелах, але необхідну з огляду на концепцію Словника-індексу:

гулі² [*у знач. дієсл. незм.*] (гуляти) СУМ (*незм.*) Гр (*дієсл.*);

б) індекс словника-джерела за відсутності в ньому граматичної характеристики реєстрової одиниці, яку можна припустити на основі даних інших словників:

ГЕС *ім. невідм., ж.* СУМ [УРЕ];

в) незмінні слова з неморфологізованим вираженням дієслівного значення (це переважно значення інфінітива, рідше – наказового способу):

ї*стоньки [*у знач. дієсл. незм.*] СУМ Орф (*незм.*) БН (*при* ї*сти) Ж (*тс*) Гр (*при* ї*сточки; *дієсл.*) УНС УАС (*при* їстове*ць) УРС (*при* ї*стки)

їстоньки Гол (*невідм.*)

гулі² [*у знач. дієсл. незм.*] (гуляти) СУМ (*незм.*) Гр (*дієсл.*)

бай² *виг. [у знач. дієсл. незм.]* (спи, спати) СУМ (*невідм.*)

г) граматичну характеристику слова, відсутню в словниках-джерелах або якщо її подання не відповідає граматичній концепції Словника-індексу:

ї*нстант [*прикм. незм., ім. ч.*] ССІС

Круглі дужки (...), у яких подано:

а) наявну в одному (кількох) із словників-джерел іншу граматичну характеристику слова порівняно з тією, що подана після реєстрової одиниці:

депо* *ім. невідм., с.* СУМ Орф Гол (*відм.*)

куре*ць *ім. ч. і ж.* СУМ [Орф ОЕ] Ж (*ч.*) Гр (*тс*) [Гол] УНС (*тс*) УАС (*при* ку*рений; *ч.*) УРС

в) різну фонетичну або граматичну форму окремих значень полісемантичного слова:

мамо*на *ім. 1. ч. (бог наживи)* СУМ Орф

2. *ж. (жадібність)* СУМ

куса*ка *ім. 1. ж. і ч. (людина)* Ж Гр УАС (*при* кус; *ж.*) УРС (*розм.*)

2. *ж. (горілка)* Гр

г) побічний наголос на слові в ОЕ праворуч при індексі цього словника (подано наголошений склад (кілька складів) чи продуктивний компонент):

іванофранкі*вці *ім. мн.* Орф-9 (*при* іванофранкі*вєць) ОЕ (іва*)

макрофотозніма*ння *ім. с.* Орф ОЕ (ма* і фо*)

машиноприладобудува*ння *ім. с.* Орф ОЕ (ши* і при*ла*)

медвитверè*зник *ім. ч.* Орф-94 Орф-9 ОЕ (ме*д)

д) відзначено омонімічні відношення:

мото*рний¹ *прикм. (до* мото*р) СУМ Орф ОЕ Гол СІС ССІС УАС УРС УРЕ₂~ УРЕС~

мото*рний² *прикм. (проворний, спритний)* СУМ БН Ж Гр УНС УАС (*при* мото*р) УРС

мото*рний³ *прикм. (руховий – про психофізіол. процеси)* СУМ УАС СІС ССІС УРС.

~ (тильда) при індексі словника (головним чином це УРЕ і УРЕС у словосполученнях із заголовним словом – прикметником) означає, що слово у словнику подане в словосполученні: **мегалі*т ім. ч.** СУМ Орф ОЕ УАС УРС СІС ССІС УРЕ~ УРЕС~

Багатство української мови, опрацьоване видатними словникарями кількох епох і об'єднане в реєстрі академічного УЛ, задовольнить шанувальників рідного слова і культурних надбань народу. Водночас він становить базу наступної лексикографічної роботи, а саме:

1. Ґрунтовний реєстр лексичного багатства мови, зібраний в УЛ, є тим підґрунтям, на якому співробітники відділу здійснюють дослідження авторських лексиконів письменників ХХ – ХХІ ст., виявляючи особливості їх індивідуального словотворення та художньо-образного відтворення дійсності.

2. Розглядаючи УЛ як проєкцію на майбутню лексикографічну розбудову, його укладачі наголошують на важливості і перспективності системного опрацювання лексикографічних параметрів у єдиній інтегральній системі, де б кожне слово та його ЛСВ були увиразнені функціональними характеристиками (вживанням слова в образних та порівняльних зворотах, фразеологічних одиницях).

3. Нова інтегральна лексикографічна система, поєднавши реєстр лексичного складу мови ХVІІІ – початку ХХІ ст. з текстово-ілюстративним фондом, уможливить для кожного письменника мати в ній власний індекс.

Таким чином, підсумовуючи результати багатомірової творчості народу, УЛ започатковує наступні дослідження розвитку мовної системи.

***Примітка:** Українська лексикографія уже має досвід створення зведеного словника. 2003 р. у видавництві “Перун” побачив світ “Великий зведений орфографічний словник української лексики” (головний редактор В. Бусел). Як зазначено в передмові, у ньому враховано лексичний матеріал, представлений у майже всіх орфографічних, фахових, галузевих словниках та енциклопедіях, виданих в Україні у другій половині ХХ – у перші роки ХХІ століття. У ньому зафіксовано понад 253 000 слів. Серед словників свого типу цей має безсумнівну перевагу, оскільки містить інформацію про правильне написання слова, наголошування на підставі значно більшого лексичного матеріалу (опрацьовано понад 40 джерел). До того ж у зведеному орфографічному словнику широко представлені словотворчі, стилістичні та орфографічні варіанти, що відбиваються на письмі, тоді як традиційні орфографічні словники лише зрідка допускають варіанти, подаючи одне, визнане правильним написання слова. І все ж це хоч і значне за обсягом охопленого матеріалу, але лише орфографічне джерело.

Джерела фактичного матеріалу

БН – Білецький-Носенко П. П. (1966). *Словник української мови*. Київ.

Гол – Голоскевич Г. (1930). *Правописний словник*. Київ.

Ґр – Ґрінченко Б. Д. (Упоряд). (1907–1909). *Словарь української мови*: В 4 т. Київ.

Ж – Желеховский Є., Недільский С. (1886). *Малоруско-німецький словар*: В 2 т. Львів.

НСЗ – Туровська Л. В., Василькова Л. М. (Уклад.). (2008). *Нові слова та значення*. Київ.

ОЕ – Пещак М. М., Русанівський В. М., Сологуб Н. М., Чумак В. В., Ярун Г. М. (Уклад.). (2001). *Орфоепічний словник української мови*: В 2 т. Київ.

Орф-75 – Головащук С. І., Зайцева Т. В., Назарова І. С., Пещак М. М., Русанівський В. М. (Уклад.). (1975). *Орфографічний словник української мови*. Київ.

Орф-94 – Головащук С. І., Пещак М. М., Русанівський В. М., Тараненко О. О. (Уклад.). (1994). *Орфографічний словник української мови*. Київ.

Орф-2009 – Чумак В. В., Шевченко І. В., Шевченко Л. Л., Ярун Г. М. (Уклад.). (2009). *Український орфографічний словник*. Київ.

СІС – Мельничук О. С. (Ред.). (1986). *Словник інішомовних слів*. Київ.

ССІС – Скопненко О. І., Цимбалюк Т. В. (Уклад.). (2006). *Сучасний словник інішомовних слів*. Київ.

- СУМ – *Словник української мови*: В 11 т. (1970–1980). Київ.
- УАС – Андрусишин К. і Кретт Я. (Уклад.). (1990). *Українсько-англійський словник*. Саскатун (Канада).
- УНС – Кузеля З. і Рудницький Я. (Уклад.). (1943). *Українсько-німецький словник*. Лейпциг.
- УРЕ – *Українська радянська енциклопедія*: В 12 т. (1977–1985). Київ.
- УРЕС – *Український радянський енциклопедичний словник*: У 3 т. (1986–1987). Київ.
- УРС – *Українсько-російський словник*: В 6 т. (1953–1963). Київ.
- Я – Яворницький Д. І. (1920). *Словник української мови*. Т. I (А–К). Катеринослав.